

Ion Botoș

*Muzeul de Istorie și Etnografie a
Românilor din Transcarpatia,
Ucraina*

După Sfânta Duminică, țărănimea de la Apșa de Jos a început de dimineață să se agite, poate au influențat hotărârile adunării țăranilor avuți care a avut loc în 3 august 1947 în casa domnului Șiman Mihai a lui Ion, unde s-au adunat de mai multe ori intelectuali și țărani ca să discute soarta satului. Nu se împăcau cu problema adusă de sistemele politice, mai ales atunci când trebuia să predai totul gratis sistemului sovietic. Dar dacă nu erai de acord cu ei socoteau că ești dușmanul lor și te pedepseau cu închisoare.

Majoritatea oamenilor de frunte erau toți cu carte, așa ziceau țăranii despre cei care făceau studii. La Apșa de Jos, în acea perioadă grea, vedem cine erau acei români: Filip Mihai a lui Gheorghe, fost primar al comunei în perioada cehoslovacă, perioada hortistă (1939-1944), Pop Simion-Daniel a lui Nicolae, preotul greco-catolic, Opriș Vasile a lui Flore, președintele Fondului Funciare (cred că atunci era cea mai importantă funcție a comunității), Moiş Paul (Poli) a lui Feodor, fost director al școlii, învățător, secretarul Fondului Funciar, Șiman Mihai a lui Ion, organizatorul principal după caracteristicile date de sistemul sovietic în dosarul penal (a fost un factor, o pricină).

În noaptea spre 4 august 1947, în biserica de la Apșa de Jos a avut loc un jaf, au dispărut unele obiecte din biserică după cum a declarat clopotarul bisericii, Zubaci Vasile a lui Lupu, dar cine au fost autorii nu s-a aflat deoarece interesul a fost altul. Luni dimineață (4 august 1947) au cântat clopotele de la biserică în jur de orele 10⁰⁰, au cântat ca la incendiu – clopotele au dat de știre la oameni să se adune; nu s-a aflat niciodată cine a clopotit și cine a dat acea comandă.

Preotul Pop Simion-Daniel s-a dus mai devreme de acasă spre Strâmtura, unde avea o înmormântare. Clopotarul Zubaci Vasile a afirmat că el nu a tras clopotele.

Mișcările țăranilor se observau peste tot în comună. Pe toate cărările din comună erau grupuri de 3-5 oameni care se îndreptau spre locul numit în popor „Rămășița”, loc cu toponimie păstrată din vechime: „Rămas de la Tisa”. După suprafață avea în jur de vreo 250 ha, a fost și a rămas cel mai bun lot de pământ pentru agricultură din Apșa de Jos. S-a micșorat numai puțin, adică sistemul a luat jumătate din bucată și l-a dat

vecinilor, iar noi am primit un munte în schimb. Ne-am împăcat cu ideea deoarece nu a fost altă variantă.

„Rămășița” era semănată cu mălai (păpușoi). Se prevedea un rod bogat. Oamenii țineau foarte mult la acel lot de pământ. Pentru majoritatea care aveau bucăți (loturi) mai mici în „Rămășița” era o avere. Oamenii se mândreau, erau făloși. Spuneau și spun mulți dintre cei care azi își mai amintesc cum că atunci mălaiul era mai mare ca altă dată, te puteai ascunde liber, bâlile (tulpinile) erau foarte înalte. Recolta era foarte așteptată, mai ales că în anul 1946 a fost foamete grea pentru mulți români de la Apșa de Jos.

La primărie, ca peste tot, la început de săptămână erau multe probleme, toți își planificau ziua de lucru.

Adler German, contabilul de la treierătoare, a pregătit grăunțele ca să le transporte spre Târas, la punctul de colectare a producției agricole. Din informațiile emise de către structurile Partidului Comunist s-a atras atenția că în căruța în care au fost cinci pasageri, pregătită să plece la Târas (Teceu), nu au fost grăunțe, că până în data de 7.08.1947 țăranii de la Apșa de Jos nu au predat la stat numai 25 de kg de grăunțe. (*Kolektivizația v Zakarpatti: politicini ta administrativni zahodâ primusovogo vplivâ na selean 1944-1945*, Ujgorod, VDV „Karpatâ” 2014, p. 177).

Căruța a fost a lui Vlad Ion a lui Ion, cocișul. Alături de ei au mai venit câteva persoane: Veig German a lui Altar, Landd Mehăl, Țic Ella și Șmil. Cernicico a ieșit din primărie și i-a întrebat unde pleacă. Adler i-a răspuns că pleacă la Târas ca să transporte grăunțele la punctul de colectare și peurmă la Teceu. Auzind de traseu Cernicico le-a spus că pleacă și el cu ei. A urcat în căruță și au plecat, dar ajungând lângă Pițur Ivan le-a spus să oprească pentru că trebuie să intre până la el. Ivan Pițur era milițian în sat. S-a căsătorit cu o româncă și locuia lângă primărie. În ziua de 4 august a fost bolnav și era acasă.

Când s-au întâlnit, Ivan fiind în pat, Cernicico i-a spus că pleacă la Teceu și l-a rugat să-i dea pistolul lui. Fără să se gândească a luat și i-a dat pistolul. Cernicico a ieșit repede din casă, a urcat în căruță și au plecat mai departe.

Mergând cu căruța spre Drumul Țării au observat că multă lume pleacă spre „Rămășița”. La început au observat din când în când grupuri de oameni, apoi din ce în ce mai mulți. Când au ajuns la Drumul Țării careva dintre pasageri i-a spus lui Cernicico că ar trebui să fie atent la ceea ce se întâmplă că nu-i miroase ceva bine, dar Cernicico i-a răspuns că în acea zi a fost planificată măsurarea loturilor de pământ pentru viitorul colhoz și poate oamenii s-au gândit că merg să ia loturile de

pământ și se vor împotrivi. A glumit că oamenii se adună în „Rămășița” ca să vadă ce colhoz bun va fi acolo.

Iarși unul dintre pasageri i-a spus să se întoarcă înapoi ca să nu se întâmple ceva între oameni și Cernicico, dar Cernicico le-a răspuns să nu se teamă că dacă oamenii vor încerca să-i atace el are pistol și va folosi arma, așa că a dat comanda să meargă mai departe.

După ce carul a trecut de casa lui Văsâi a lui Ilieș a Anichii oamenii au început să iasă din lanurile de mălai, acesta fiind înalt, și să arunce cu pietre în căruță. Căii s-au speriat și au început să alerge. Oamenii s-au apropiat de car și au început să-l bată pe Cernicico cu țandure (scânduri). L-au tras jos din car și au continuat să-l bată. Pasagerii s-au speriat și au sărit din car, iar căii au luat-o la fugă fără cociș. După câteva minute Adler a început să fugă să oprească carul în care erau grăunțele. Fugind a observat că Cernicico era în șanț lângă drum, gemea tare, dar oamenii îl băteau și strigau: „Vrei colhoz, vrei colhoz!”. Adler nu a cunoscut cine erau acei oameni (după povestirile oamenilor din sat majoritatea au fost femei cu seceri și sape). După 400-500 de metri Adler a oprit căruța, cocișul a fost și el acolo, a mai sosit un pasager și ei au plecat mai departe spre Târas și au predat grăunțele la punctul de colectare.

După vre-o oră a observat că spre Apșa de Jos se îndreptau mașini cu milițieni și lucrători KGB.

Adler zicea că nu s-a gândit că l-au ucis pe Cernicico, puțin l-au bătut, aveau mulți dușmani, dar... în Târas a povestit și altora ce s-a întâmplat la Apșa de Jos. Nu a trecut mult timp și la punctul de colectare au venit milițieni și KGB-ul. Au început interogările cu folosirea puterii fizice, pe urmă l-au luat cu ei în mașină și l-au adus în Apșa de Jos, interogatoriul continuând pe drum.

...Trupul neînsuflețit al d-lui Cernișco Ivan a fost găsit la km 117,8 pe traseul Grușevo-Solotvino, districtul Teceu-Rahău.

Lângă trup au fost găsite 7 scânduri din gard, 5 pietre de granit, două furci cu două coarne, o secure mică și o coadă de la o furcă.

După înmormântarea d-lui Cernicico Ivan (6.08.1947) în centrul raional Teceu la Apșa de Jos au avut loc arestările în masă începând cu 9.08.1947. Printre primii arestați au fost Șiman Mihai a lui Ion și Marina Gheorghe a lui Pătraș.

Dacă la răscoală s-a presupus că au luat parte în jur de 250-300 de oameni, prin temnițele KGB-ului au trecut în jur de 80 de persoane pe parcursul cercetărilor selectate au fost 20 de persoane, inteligenții satului și oamenii de frunte. A fost o lecție pentru alții care au rămas acasă.

Românii au înțeles că nu pot lupta împotriva sistemului sovietic ; forțele au fost diferite dar au încercat. Cinste și onoare lor!

Referințe:

- Informator Adler German a lui Șmil, orașul Akka, Israel, 2001, martorul principal. El a fost alături de Cernicico în căruța care s-a îndreptat spre Târas, Teceu.
- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod*
Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C, vol. 6, pag. 139, vol. 1, pag. 141, vol 5, pag 2-6, vol. 10, pag. 142-149

Organizatorii și participanții activi la răscoala din 4 august 1947 – Apșa de Jos

Organizatorii răscoalei:

1. Șiman Mihai a lui Ion – organizatorul principal¹
2. Opriș Vasile a lui Flore – președintele Fondului Funciar
3. Moiş Paul-Gheorghe a lui Feodor – secretarul Fondului Funciar, fost director de școală, învățător
4. Pop Simion-Daniel a lui Nicolae, preotul greco-catolic de la Apșa de Jos, cetățean al României
5. Filip Mihai a lui Gheorghe, fost primar al Apșei de Jos în perioada interbelică și din 1939-1944 până la sosirea rușilor.

Referințe:

- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod*
Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C

Participanții activi la răscoală:

1. Filip Gheorghe a lui Nicolae
2. Opriș Ion a lui Pătraș
3. Iovdii Vasile a lui Vasile
4. Opriș Ion a lui Gheorghe, n. 1923
5. Șiman Nuțu a lui Ion, n. 1921
6. Grigor (Iovdii) Mărcuța
7. Opriș Mihai a lui Flore (a lui Roată)
8. Opriș Maria a lui Gheorghe (21 ani)

---

¹ În august 1947 în casa d-lui Șiman Mihai a lui Ion a avut loc ședința conducerii unde s-a primit hotărârea ca să se organizeze răscoala împotriva colectivizării în 4 august 1947 când, după informațiile avute, se va naționaliza cel mai bun și mai roditor lot de pământ de la Apșa de Jos, numit „Rămășița”.

9. Marina Mihai a lui Mihai
10. Opriș Ileana a lui Ilieș
11. Opriș Flore a lui Nicolae (70 de ani)
12. Popșa Axănie a lui Ion
13. Varga Maria (cca. 21-22 ani)
14. Iovdii Gheorghe a Kuți Bdirăiți (cca. 25-30 ani)
15. Maria Ion a lui Nuțu lui Vasile (50 ani)
16. Iovdii Dumitru a lui Gheorghe, n. 1923
17. Dan Anuța a lui Nicolae (16 ani)
18. Filip Vasile a lui Ion (18 ani)
19. Vlad Vasile a lui Flore
20. Zubaci Vasile a lui Lupu
21. Borca Dumitru a lui Vasile (cca. 18-19 ani)
22. Dan Vasile a lui Nicolae
23. Marina Mihai a lui Ștefan, n. 1878
24. Marina Vasile
25. Iovdii Ilieș a lui Ion
26. Borca Maria a lui Vasile, n. 1917
27. Botoș Vasile a lui Șandor, n. 1878
28. Iovdii Anuța a lui Flore (16 ani)
29. Dan Maria a lui Nicoară (cca. 18-19 ani)
30. Iovdii Ileană a lui Mihai (n. cca.1923-1924)
31. Opriș Dumitru a lui Flore (40 ani)
32. Opriș Gheorghe a lui Flore
33. Filip Mihai (28 ani)
34. Opriș Mihai a lui Vasile (24 ani)
35. Opriș Ion a lui Gheorghe, n. 1924
36. Borca Mihai a lui Vasile
37. Opriș Ileana a lui Gheorghe (25 ani)
38. Marina Ionaș a lui Deorde
39. Zmâcalo Irina a lui Gheorghe, n. 1929
40. Filip Gheorghe a lui Nicoară
41. Filip Mihai a lui Nicoară, n. 1925
42. Vlad Nicolae a lui Vasile (cca. 21-22 ani)
43. Vlad Anuță a lui Vasile
44. Marina Dumitru a lui Gheorghe (36 ani)
45. Alb Vasile a lui Ion
46. Marina Vasile a lui Flore „Geneștean”
47. Marina Flore a Lupului „Geneștean”, 68 ani
48. Opriș Ion a lui Gheorghe (32 ani)
49. Iovdii Ion a lui Gheorghe
50. Opriș Ion a lui Nacicu

51. Marina Kuța a lui Gheorghe, n. 1923
52. Moiş Ion a lui Gheorghe
53. Borca Ileana a lui Ion
54. Filip Mihai a lui Ion

O parte din persoanele din această listă s-au ascuns, motivând cu adevăruri de la primărie care au fost depuse la dosar, pentru alta parte nu avem pricini și fapte pentru ce să-i arestăm, s-a primit hotărârea ca aceste persoane să fie incluse într-un dosar aparte.

Referințe:

- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod*
Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C, vol. 10, pag. 142-149

Însoțitorii primarului Cernicico Ivan Ivanovici pe traseul Apșa de Jos – Târas- Teceu, în 4 august 1947

1. Cernicico Ivan a lui Ivan, n. 29.10.1909 în raionul Irșava
2. Vlad Ion a lui Ion, n. 1924, cocișul, căsătorit. A terminat școala primară (4 clase), locuia în satul Strâmtura
3. Adler German a lui Șmil, n. 22.10.1926
4. Veig German a lui Altăr, n. 1910. A terminat școala primară (6 clase)
5. Lando Mehăl
6. Țic Ella
7. Șmil

Referințe:

- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod, Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C, vol. 5, pag. 2-6, vol. 10, pag. 33*

Dosarul numărul 1689 c în Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia, Ucraina

Toate materialele adunate de sistemul sovietic în urma cercetării legate de răscoala țăranilor de la Apșa de Jos și uciderea președintelui sovietului sătesc, fondatorul și primul președinte al colhozului „Caganovici” – Cenicico Ivan Ivanovici – au fost arhivate într-un singur dosar nr. 1689 C care este format din 10 volume:

- I vol. – 305 foi
- II vol. – 270 foi
- III vol. – 303 foi

IV vol. - 299 foi
 V vol. - 307 foi
 VI vol. - 297 foi
 VII vol. - 301 foi
 VIII vol. - 265 foi
 IX vol. - 168 foi
 X vol. - 296 foi

Traducătorii care au luat parte la interogatoriul românilor în Dosarul nr. 1689 C (traducere româno-rusă):

1. Nemeş Cehmizov Mihail a lui Ivan
2. Rubin Fabion a lui Ignat
3. Polovco
4. Zlobenco

Referințe:

- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod*
Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C, vol. 10, pag. 188

Răspłata pentru „dragostea” față de sistemul sovietic

Nr crt	Numele și prenumele	Data nașterii	Locul nașterii	Data arestării	Anii de condamnare		Data eliberării	Data decesului
					lagăr	exil		
1	Alb Gheorgh e a lui Ion	1914	Apșa de Jos	12.08.1947	25	5	-	9.10.1950 În lagăr
2	Borca Ion (Gheorgh e) a lui Mihai	1880	Apșa de Jos	14.08.1947	10	5	2.07.1954	
3	Borca Gheorgh e a lui Dumitru	1919	Apșa de Jos	14.08.1947	25	5	1.07.1956	2006
4	Borca Vasile a lui Gheorgh e	1910	Apșa de Jos	21.08.1947	10	5	-	5.08.1953 În lagăr
5	Botoș	31.03.	Apșa	14.08.19	6	-	2.07.19	15.05.20

	Gheorgh e a lui Mihai	1930	de Jos	47			54	17
6	Cendeș Mihai a lui Mihai	1920	Apșa de Jos	11.08.19 47	10		21.04.1 956	
7	Dan Ion a lui Gheorgh e	1925	Apșa de Jos	28.08.19 47	25	5	26.10.1 962	
8	Filip Mihai a lui Gheorgh e	1890	Apșa de Jos	19.08.19 47	25	5	14.07.1 956	
9	Iovdii Vasile a lui Gheorgh e	1922	Apșa de Jos	28.08.19 47	25	5	-	20.11.19 50 În lagăr
10	Iovdii Mihai a lui Mihai	7.11.1 921	Apșa de Jos	2.09.194 7	25	5	1960	18.07.19 83
11	Marina Flore a lui Vasile	1923	Apșa de Jos	9.08.194 7	25	5	9.08.19 62	1997
12	Marina Gheorgh e a lui Pătraș	1926	Apșa de Jos	13.08.19 47	25	5	26.10.1 962	1996
13	Moiș Paul- Gheorgh e a lui Feodor	1888	Biseric a Albă	10.09.19 47	25	5	22.12.1 954	
14	Opriș Vasile a lui Flore	1884	Apșa de Jos	14.08.19 47	25	5	-	1957 În lagăr
15	Pop Simion- Daniel a lui Nicolae	08.02. 1917	Român ia Maram ureș Leordi na	18.09.19 47	25	5		
16	Zmâcalo Gheorgh e a lui	1930	Apșa de Jos	28.08.19 47	6	-	29.08.1 953	1996

	Marin							
17.	Șiman Ion a lui Ion	1909	Apșa de Jos	14.08.1947	10	5	20.09.1955	1991
18	Șiman Mihai a lui Ion	1914	Apșa de Jos	9.08.1947	25	5		
19	Șiman Gheorghie a lui Dumitru	1906	Apșa de Jos	20.08.1947	25	5	9.01.1959	
20	Filip Gheorghie a lui Necolae	1910	Apșa de Jos		25	5	-	3.06.1955 În lagăr
TOTAL					402 ani	90 ani		

Referințe:

- *Arhiva Serviciului Securității de Stat al Ucrainei, Transcarpatia Ujghorod*
Fond nr. 7 / dosar nr. 1689 C
Început 9.08.1947 – terminat 9.10.1947
- *Vol. 9: p. 116-123, 346, 354, 436, 168, 218, 350, 358*
- *Vol. 10: p. 96, 100, 268, 277, 278, 350, 430, 35*
- *Vol. 8: p. 256. 257*